

Klara Łukasiewicz

Studentka Uniwersytetu Rzeszowskiego

Instytut Socjologii

Recenzja książki Elliota Aronsona (2008) *Człowiek — istota społeczna*

Abstract

Often, when people do something out of generally accepted norms, something strange, out of ordinary, we tend to think 'he is abnormal' or— in extreme situations 'he is mentally ill'. The book *The Social Animals* written by professor Elliot Aronson shows us, that this not need to be truth, because peoples' behaviors are dictated by their psychological base processes. According to the author getting to know these processes will allow us better understand people and the world around us.

Key words: people, social psychology, behaviours, society, abnormal behaviours

Autorem recenzowanej książki jest Elliot Aronson, amerykański psycholog społeczny, znany z eksperymentu klasy z puzzli¹, a także z badań nad dysonansem poznawczym². Prowadził badania i wykłady na Uniwersytecie Harvarda, na Uniwersytecie Minnesota, na Uniwersytecie Teksaskim w Austin oraz na Uniwersytecie Kalifornijskim w Santa Cruz. Jest autorem wielu podręczników z dziedziny psychologii społecznej. Ponadto jako jedyny psycholog jest laureatem nagrody Amerykańskiego Towarzystwa

¹Eksperyment polegający na łączeniu uczniów w grupy współzależnego uczenia się, a następnie porównywania wyników, poziomu zadowolenia oraz wzajemnej sympatii u nich i u dzieci nauczanych sposobem tradycyjnym.

²Dysonans poznawczy – stan nieprzyjemnego napięcia psychicznego, pojawiający się u danej osoby wtedy, gdy jednocześnie występują dwa elementy poznawcze (np. myśli i sądy), które są niezgodne ze sobą. Dysonans może pojawić się także wtedy, gdy zachowania nie są zgodne z postawami. Stan dysonansu wywołuje napięcie motywacyjne i związane z nim zabiegi, mające na celu zredukowanie lub złagodzenie napięcia.

Psychologicznego APA (ang. *American Psychological Association*) w trzech głównych kategoriach: za wybitne osiągnięcia w dziedzinie pisarstwa, nauczania oraz badań naukowych.

Książka Aronsona jest przekładem z ósmego, znacznie zmienionego już wydania. Autor co 3 – 4 lata poprawia swój podręcznik. Do jego ciągłego aktualizowania zmusza go— jak sam wyjaśnia we wstępie — samo życie: nieustanne zmiany w świadomości społecznej oraz nowe zjawiska psychospołeczne. Recenzowana publikacja jest próbą zrozumienia człowieka oraz kierujących nim pobudek, odnosząc się zarówno do powszechnych zjawisk, jak i do istotnych wydarzeń historycznych, takich jak wojna w Wietnamie, czy zbombardowanie Libii przez Stany Zjednoczone w 1986 roku.

Celem, który przyświecał do napisania utworu było scharakteryzowanie badań z zakresu psychologii społecznej i przedstawienie ich znaczenia w odniesieniu do poszczególnych problemów, z którymi boryka się współczesne społeczeństwo. Autor, dzięki wnikliwej analizie, a następnie obszernej interpretacji licznych wyników badań, pomaga dostrzec schematy kierujące ludzkim umysłem w głównych obszarach egzystencji.

Autor recenzowanej książki na wstępie opowiada o tym, dlaczego i w jaki sposób powstał jego utwór. Ponadto opisuje sposób selekcji tematów i zagadnień uwzględnionych w podręczniku, podkreślając, iż pisał tę książkę w szczególności z myślą o studentach, a nie o nauczycielach akademickich, gdyż nie zawsze szczegółowa prezentacja będąca bardzo użyteczną dla większości wykładowców potrafi zainteresować studentów. Dzięki temu zabiegowi zbliża on do siebie czytelnika i zachęca do dalszej lektury.

Książka stanowi wprowadzenie do zagadnień obejmujących obszerną dziedzinę, jaką jest psychologia społeczna. Składa się z dziewięciu rozdziałów. Na końcu znajduje się słownik, wyjaśniający przywołane w tekście terminy, oraz indeks osób i indeks rzeczowy, odsyłające do poszczególnych fragmentów książki.

Rozdział pierwszy pt. „Co to jest psychologia społeczna” jest pewnego rodzaju wprowadzeniem do recenzowanej książki. Zostaje w nim wyjaśnione, iż przedmiotem tej nauki jest wpływ, jaki na poglądy i zachowania ludzi wywierają inni. Autor ukazuje, jak głęboko należy szukać przyczyn specyficznego, a niekiedy nawet anormalnego zachowania człowieka.

Według Arystotelesa (1964, s. 1253a) „Człowiek jest (...) istotą społeczną; (...) kto nie potrafi żyć we wspólnocie, albo jest tak samowystarczalny, że jej nie potrzebuje, (...) jest albo zwierzęciem, albo bogiem”. Aronson rozwija myśl jednego z najświetniejszych filozofów starożytnej Grecji. Autor „Człowieka – istoty społecznej” zauważa schematy,

które wpływają na zachowanie ludzi. Rozpatruje on procesy prowadzące do anormalnych zachowań i stwierdza, iż to, że ktoś postępuje anormalnie, nie musi oznaczać, iż jest szalony. Twierdzenie to nazywa „pierwszym prawem Aronsona” i ustanawia je podstawą swych dalszych rozważań.

Kolejne rozdziały stanowią potwierdzenie dla ustanowionego przez Aronsona prawa. Rozpatrywane są w nich zagadnienia, takie jak konformizm, uległość człowieka wobec norm obowiązujących w społeczeństwie, czy jego stosunek do działań propagandowych. Autor zwraca także uwagę na psychologiczne podłoże podejmowanych przez ludzi decyzji. Charakteryzuje czynniki powodujące nasilenie bądź osłabienie zmian zachowania oraz opinii będących wynikiem rzeczywistych lub wyobrażonych nacisków ze strony innej osoby lub grupy ludzi. Zauważa, iż poznanie i zrozumienie tych procesów może przyczynić się do ograniczenia w przyszłości liczby decyzji o katastrofalnych skutkach. W recenzowanej książce ukazano znaczenie, jakie mogą mieć badania z zakresu psychologii społecznej w odniesieniu do zjawisk, takich jak alienacja, agresja, a także wojna.

Autor, przedstawiając zagadnienia dotyczące dysonansu poznawczego będącego pewnego rodzaju stanem napięcia, zwraca uwagę na to, jak wpływa on na zachowanie człowieka. Zauważa, iż redukując dysonans tworzymy fałszywe wyobrażenie o sobie, zgodnie z którym postrzegamy siebie jako ludzi mądrych czy dobrych. Oszukujemy siebie samych, by zmniejszyć uczucie dyskomfortu psychicznego. Służy to obronie *ego*.

Ciekawym obszarem badań poruszanych przez autora są również środki masowego przekazu, w tym ich szczególne przypadki, takie jak propaganda i przekonywanie. Ważna jest umiejętność selekcji dostępnych informacji i świadomość ich oddziaływania na emocje, a także zachowania ludzi. Autor na podstawie licznych przykładów obrazuje wpływ mediów, obnaża ukryte cele wszechobecnych reklam, a ponadto charakteryzuje główne rodzaje przekazu.

Książka jest publikacją popularnonaukową przeznaczoną w głównej mierze dla studentów. Autor wyjaśnia zagadnienia naukowe powołując się na własne bądź cudze eksperymenty oraz na wymyślone przykłady. Swoje spostrzeżenia popiera naukowymi badaniami i publikacjami.

Publikacja Aronsona różni się od innych dzieł z zakresu psychologii społecznej przystępnym, niespecjalistycznym językiem. Pomaga to w zrozumieniu trudnych, a często i zawiłych treści dotyczących tej dziedziny nauki. Tekst jest spójny i logiczny, napisany zrozumiale dla przeciętnego czytelnika.

Walorem recenzowanej pracy są odniesienia do licznych eksperymentów i badań z zakresu psychologii społecznej. Dzięki przywoływanym przez autora przykładom książka jest łatwa w odbiorze. Przechodząc przez kolejne rozdziały, u czytelnika budzi się uczucie zaciekawienia i zainteresowania kolejnymi tezami w ujęciu socjologicznym oraz psychologicznym.

Dzieło Aronsona charakteryzuje naukowa precyzja oraz szeroka perspektywa badawcza. Mając na uwadze dobór literatury, należy podkreślić, że korzystał on z różnorodnych materiałów, które pozwoliły mu na obiektywizm ocen i interpretacji. Autor powołuje się na ponad 660 publikacji obejmujących różne dziedziny nauki.

Czytając książkę Aronsona można niekiedy odnieść wrażenie, że kilkakrotnie podejmuje on ten sam temat, wraca do poruszonych wcześniej zagadnień i przykładów. Takie działanie jest jednak uzasadnione, ponieważ pozwala na ukazanie danej problematyki z wielu stron, co prowadzi do lepszego wyjaśnienia przedstawianych kwestii oraz wszechstronnej analizy podejmowanych problemów badawczych.

W recenzowanej książce czytelnik odnaleźć może pośrednio odpowiedzi na nurtujące go pytania na temat sposobu funkcjonowania ludzkiej psychiki. Lektura ta pozwala spojrzeć na świat z nowej perspektywy, niejednokrotnie odmiennej od dobrze znanych czytelnikowi schematów i wzorców.

Publikacja Elliota Aronsona jest istotną pozycją wśród książek z zakresu nauk społecznych. Jest podręcznikiem, który powinien znaleźć się w bibliotece każdego młodego badacza społecznego. Dzięki przystępnemu językowi, jakim posłużył się autor, staje się ciekawą lekturą dla wszystkich zainteresowanych zgłębianiem wiedzy na temat ludzkiej psychiki, niezależnie od wieku czy wykształcenia. Recenzowana publikacja jest obszerna, ale warto poświęcić na nią czas. Stanowi bogate źródło inspiracji i zachęca do dalszego rozwoju. Sądzę, że każdy wnikliwy czytelnik skorzysta na tej lekturze. Polecam ją szczególnie pasjonatom socjologii oraz psychologii.

Bibliografia

Aronson E. (2008). *Człowiek — istota społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, ss. 481.

Arystoteles (1964). *Polityka*. Tłum. L. Piotrowicz. Warszawa: PWN, s. 1253a.7